

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΚΟΠΤΣΕΛΗ ΜΑΡΙΑ

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Οργανωτική και Οικονομική Ψυχολογία"

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : Τ.ΙΑΤΡΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ,2007

Ατομικισμός και Ψυχολογιοποίηση

Στο πείραμα που ακολουθεί προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε το κατά πόσο το ατομικιστικό και κολεκτιβιστικό πλαίσιο προέλευσης των υποκειμένων ,επηρεάζει τελικά τη δράση της ψυχολογιοποίησης, κατεξοχήν διαβρωτική, σε συνθήκες μειονοτικής επιρροής. Η πειραματική διαδικασία περιλαμβάνει τους εξής χειρισμούς : στο προτεστ τα υποκείμενα καλούνται να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο γνώμης. Ακολουθεί η πειραματική φάση με την εισαγωγή των ανεξάρτητων μεταβλητών, ατομικισμός, κολεκτιβισμός, ψυχολογιοποίηση, μη ψυχολογιοποίηση. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήσαμε για τις ανεξάρτητες μεταβλητές του ατομικισμού και κολεκτιβισμού αποτελείται από ερωτήματα τα οποία αναφέρονται σε έννοιες οι οποίες χαρακτηρίζουν τις ανεξάρτητες μεταβλητές .Η υπόθεση που εξετάζεται είναι αν η διαβρωτική, για τη μειονοτική καινοτομία, λειτουργία της ψυχολογιοποίησης διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις με τον ατομικισμό και κολεκτιβισμό και συγκεκριμένα, αν εμφανίζεται σε συνθήκες κολεκτιβισμού και αποδυναμώνεται σε συνθήκες ατομικισμού, καθώς και αν υπάρχει σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην ψυχολογιοποίηση και τον ουσιοκρατισμό. Οι στατιστικές διαδικασίες, στις οποίες υποβλήθηκαν οι ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές, επαληθεύουν τις υποθέσεις που διατυπώθηκαν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική ψυχολογία προσανατολίζει το ερευνητικό της ενδιαφέρον στην αντίληψη της αλληλεπίδρασης της κοινωνικής σκέψης με τις κοινωνικό-ιστορικές πτυχές ,με σκοπό την κατανόηση του ρόλου αλλά και των δεδομένων που καθορίζουν την κουλτούρα. "Η κουλτούρα αποτελείται από ρητές και άρρητες μορφές της συμπεριφοράς που αποκτώνται και μεταβιβάζονται μέσω συμβόλων και οι οποίες αποτελούν τα χαρακτηριστικά επιτεύγματα των ανθρωπίνων ομάδων . Ο βασικός ιστός της κουλτούρας αποτελείται από παραδοσιακές και επιλεγμένες ιδέες και ιδιαίτερα από τις αξίες με τις οποίες οι ιδέες αυτές συνδέονται. Τα πολιτισμικά συστήματα μπορεί αφενός να θεωρηθούν προϊόντα δράσης και αφετέρου να καθορίζουν την περαιτέρω δράση"(Kroeber&Kluckholm,1952). Η κουλτούρα προσανατολίζει ή κατευθύνει τα άτομα σε ένα χαρακτηριστικό τύπο

κοινωνικής συμπεριφοράς και υπάρχει ισχυρός δεσμός ανάμεσα στην προσωπικότητα και την κουλτούρα. Σύμφωνα με τη Pheyse (1993), η κουλτούρα αναφέρεται στις αξίες, τις στάσεις, τις συνήθειες και πεποιθήσεις ενός λαού ή μιας πολιτιστικής ομάδας και μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερα είδη εθνικής κουλτούρας :

- Αποφυγή της αβεβαιότητας: πρόκειται για μια κουλτούρα όπου πρέπει να διατυπώνεται με σαφήνεια τι επιτρέπει και τι όχι. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι η νομιμότητα, η τάξη και η σαφήνεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας κουλτούρας είναι η Γερμανία.
- Ατομικισμός: κύρια χαρακτηριστικά της κουλτούρας αυτής είναι ο ανταγωνισμός και η τάση ανεξαρτησίας.
- Απόσταση με βάση την ισχύ: σε μια τέτοια κουλτούρα κύριο χαρακτηριστικό είναι ο σεβασμός για τα ανώτερα στελέχη της κοινωνίας, τα οποία είναι αποδεικτά από τους άλλους και στα οποία αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ασκούν εξουσία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Νιγηρία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία.
- Έμφαση στις γυναικείες αξίες: γυναικείες αξίες θεωρούνται η φιλία, η συντροφικότητα, η συναδελφικότητα, η συνεργασία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιας κουλτούρας μπορούν να θεωρηθούν η Σιγκαπούρη, η Ταϊβάν, και η Κένυα.

Όπως επισημαίνει ο Gellner (1997), η κουλτούρα αποτελεί την προϋπόθεση της πολιτικής, οικονομικής και της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη και η συμμετοχή στην ίδια κουλτούρα σημαίνει ότι οι άνθρωποι μοιράζονται κοινές ιδέες για τον κόσμο αλλά δεν ανακλύπτει ότι τα άτομα διαθέτουν επακριβώς την ίδια αντίληψη της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι άνθρωποι που μοιράζονται την ίδια κουλτούρα χρησιμοποιούν κοινά συστήματα κοινωνικής κατηγοριοποίησης και κοινές αντιλήψεις για τη σημασία και τις σχέσεις αυτών των κατηγοριών. Οι αντιλήψεις αυτές καθορίζονται βάσει των κοινωνικών σχέσεων των ατόμων και της κοινωνικής τους θέσης σε μια κουλτούρα και επομένως κατηγορίες όπως είναι η εθνικότητα, το φύλο, η θρησκεία, η κοινωνική τάξη, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, ο πολιτισμικός προσανατολισμός, διαμορφώνουν τη θέση του ατόμου στην κοινωνία, διαμορφώνουν τις αντιλήψεις, τις πρακτικές, τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, τις κοινωνικές στάσεις και αξίες. Η θεώρηση της κάθε κουλτούρας ως ουσιοποιημένης οντότητας και η άποψη ότι οι πολιτισμικές διαφορές είναι φυσικές, έχουν ως συνέπεια τη διατήρηση πεποιθήσεων που υποστηρίζουν τη φυσική ανωτερότητα ορισμένων ομάδων. Οι Haslam, Rothschild & Ernst (2000), υποστηρίζουν ότι ο μηχανισμός της φυσικοποίησης συνίσταται στην καταστροφή του κύρους μιας

μειονότητας ή της εξωομάδας, αποδίδοντας τη σταθερή συμπεριφορά της με βάση τα ουσιοποιημένα χαρακτηριστικά της. Η φυσικοποίηση αυτή μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους. Μπορεί να λάβει τη μορφή της βιολογικοποίησης, της ψυχολογιοποίησης, της κοινωνιοψυχολογιοποίησης.

Ατομικισμός-Κολεκτιβισμός

Έχει υποστηριχθεί (Hofstede,1980,Triandis,1989) ότι η κουλτούρες μπορούν να διακριθούν βάσει του πολιτισμικού προσανατολισμού τους. Σύμφωνα με τον Hofstede(1980), οι κουλτούρες μπορούν να διαχωριστούν με όρους ατομικισμού και συλλογικότητας, όροι που διαμορφώνουν διαφορετικά σύνολα αξιών και κοινωνικών πρακτικών. Οι κοινωνικοί ψυχολόγοι φαίνεται να καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι διαφορετικοί αυτοί τύποι κουλτούρας, όπως ο ατομικισμός και ο κολεκτιβισμός, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται ο εαυτός μας και επιδρούν τελικά στις γνωστικές λειτουργίες, στα συναισθήματα, στις πράξεις και στη συμπεριφορά των ατόμων. Οι Dubois&Beauvois(2001), καταλήγουν στη διαπίστωση ότι ατομικισμός ως πολιτιστικό φαινόμενο επηρεάζει τις ατομικές διαδικασίες δε μπορεί να θεωρηθεί τετελεσμένο γεγονός, καθώς οι έννοιες ατομικισμός-κολεκτιβισμός έχουν παρατηρηθεί και μελετηθεί με διάφορους τρόπους και φαίνεται να εξαρτώνται πολλά από τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουμε τον ατομικισμό.Ο Hofstede(1980), υποστήριξε ότι η διάσταση του ατομικισμού-κολεκτιβισμού επικεντρώνεται στη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του ατόμου και ευρύτερων κοινωνικών συνόλων και πως ο ατομικισμός χαρακτηρίζει εκείνες τις κοινωνίες όπου οι δεσμοί ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας δεν είναι ισχυροί, με την έννοια ότι το άτομο ενδιαφέρεται για τις προσωπικές του ανάγκες και την ατομική ευημερία σε αντίθεση με τις κολεκτιβιστικές κοινωνίες στις οποίες οι δεσμοί των ατόμων είναι ισχυροί και φαίνεται τα άτομα να αποτελούν ένα κοινωνικό σύνολο με μεγάλη συνοχή. Πολλοί ερευνητές και αρχικά ο Miller(1984), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά του ατομικισμού, ασκούν καθοριστική επιρροή στη διαδικασία απόδοσης των ατόμων και συνεπώς επηρεάζουν και τις κοινωνικές τους κρίσεις. Φαίνεται, ωστόσο, να είναι καθοριστική η ερμηνεία που δίνεται από τους κοινωνικούς ψυχολόγους στους όρους ατομικισμός και κολεκτιβισμός.

Οι Dubois&Beauvois(2003), προσεγγίζουν τον ατομικισμό ως μια αυτόνομη, κοινωνική πραγματικότητα η οποία αναπαριστά τις ιδέες που μια κοινωνία διαδίδει μέσω των μέσων ενημέρωσης, του κινηματογράφου, των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, της λογοτεχνίας και αυτά τα μέσα μετάδοσης υπόκεινται σε μη ψυχολογικές δεσμεύσεις όπως είναι οι χρηματοοικονομικές δεσμεύσεις, η λογοκρισία, το μάρκετινγκ. Στις ατομικιστικές κοινωνίες ιδιαίτερη αξία δίνεται στις ατομικές διαφορές, δίνεται έμφαση στην ανεξαρτησία του ατόμου, στους ατομικούς στόχους και γενικώς προωθούνται αξίες στις οποίες το άτομο κατέχει την πρωταρχική θέση. Οι ερευνητές αυτοί υποστήριξαν ότι μια από τις έννοιες που είναι ικανή να γεφυρώσει την απόσταση ανάμεσα στον ατομικισμό και τις κοινωνικές κρίσεις, είναι η έννοια των ρυθμιστικών κανόνων. Σύμφωνα με τους Dubois&Beauvois πρόκειται για μια ιδεολογική προσέγγιση του ατομικισμού σύμφωνα με την οποία πέντε είναι οι βασικοί παράγοντες του ατομικισμού: η έμφαση στους ατομικούς στόχους έναντι των κολεκτιβιστικών στόχων, η αυτάρκεια, η εσωτερικότητα, ο ατομικιστικός προσανατολισμός, η συμβατικότητα. Στις πειραματικές διαδικασίες στις οποίες οι Dubois&Beauvois(2005), υπέβαλαν τους παράγοντες αυτούς, προκειμένου να διαπιστώσουν την κανονικότητα αυτών, κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι κανονιστικοί παράγοντες του ατομικισμού είναι η αυτάρκεια, η εσωτερικότητα και ο ατομικιστικός προσανατολισμός. Η έννοια της αξίας, η οποία είναι σημαντική στη διερεύνηση των Dubois&Beauvois για την κανονικότητα και η διάκριση της κοινωνικής επιθυμητότητας και κοινωνικής χρησιμότητας δημιούργησε το ερώτημα σχετικά με το ποια από τις διαστάσεις αυτές είναι θεμελιώδης για το περιεχόμενο της νόρμας. Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι η περισσότερο ευρέως μελετώμενη νόρμα, η νόρμα της εσωτερικότητας, Dubois(1994); Jellison&Green(1981); Stern&Manifold, (1977), βασίζεται στη διάσταση της κοινωνικής χρησιμότητας. Η κοινωνική χρησιμότητα και η κοινωνική επιθυμητότητα είναι γενικές διαστάσεις, με ευρύτετες κοινωνικές ερμηνείες και οι διαστάσεις αυτές προσδίδουν την ενδεχόμενη αξία στο άτομο ανεξάρτητα από το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο το άτομο εντάσσεται. Ο Dubois&Beauvois υποστηρίζουν ότι καμία νόρμα δε μπορεί να βασιστεί μόνο στη διάσταση της κοινωνικής επιθυμητότητας, αλλά κυρίως και πρωτίστως πρέπει να βασίζεται στην κοινωνική χρησιμότητα. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας των Dubois&Beauvois(2005), δείχνουν ότι υπάρχουν δυο τύποι ρυθμιστικών κανόνων που επηρεάζουν διαφορετικά τις κρίσεις των ατόμων : νόρμες που βασίζονται στην κοινωνική επιθυμητότητα και νόρμες που βασίζονται στη διάσταση της κοινωνικής

χρησιμότητας. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του ερωτηματολογίου, που μετρά τον ατομικισμό και κολεκτιβισμό αντίστοιχα, τα ερωτήματα εκείνα που σχετίζονται με τους κανονιστικούς παράγοντες του ατομικισμού και κολεκτιβισμού, όπως αυτοί προέκυψαν από την έρευνα των Dubois&Beauvois(2005).

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις

Κοινωνική κατηγοριοποίηση, στερεότυπα και ουσιοκρατισμός

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις εμφανίζονται με διάφορες μορφές, είναι οι εικόνες που συμπυκνώνουν ένα σύνολο σημασιών και επιτρέπουν στο άτομο να ερμηνεύσει αυτά που συμβαίνουν, είναι οι κατηγορίες που χρησιμοποιούνται στην ταξινόμηση των περιστάσεων, των φαινομένων, των ατόμων με τα οποία συνδιαλέγεται, είναι οι θεωρίες που του επιτρέπουν να αποφασίσει για αυτούς και ανάγουν τη σκέψη του σε οικεία γνωστικά σχήματα. Σύμφωνα με τον W.Doise(1990), οι κοινωνικές αναπαραστάσεις συνιστούν κοινωνικές γνώσεις για πολλούς λόγους· παίζουν σημαντικό ρόλο στη συγκρότηση των ανθρώπινων σχέσεων, μορφοποιούνται από αυτές τις σχέσεις και διαχέουν ορισμένες φορές άμεσα αλλά πιο συχνά έμμεσα μια γνώση πάνω σε αυτές τις σχέσεις(W.Doise,1990). Στον ορισμό που δίνει η D.Jodolet(1984), η έννοια της κοινωνικής αναπαράστασης σημαίνει μια ιδιαίτερη μορφή γνώσης, τη γνώση της κοινής γνώμης και επιπλέον σημαίνει μια μορφή κοινωνικής σκέψης. "Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι τρόποι πρακτικής σκέψης προσανατολισμένης προς την επικοινωνία, την κατανόηση και τη διαχείριση του κοινωνικού περιβάλλοντος, υλικού ή ιδεατού. Σαν τέτοιες παρουσιάζουν ειδικά χαρακτηριστικά όσον αφορά στην οργάνωση των περιεχομένων, στις διανοητικές επεξεργασίες και στη λογική. Ο κοινωνικός προσδιορισμός των περιεχομένων ή των διαδικασιών αναπαράστασης σημαίνει την αναφορά στις συνθήκες και στα πλαίσια μέσα στα οποία αναδύονται οι αναπαραστάσεις, στις επικοινωνίες, διαμέσου των οποίων κυκλοφορούν, στις λειτουργίες που επιτελούν κατά την αλληλεπίδρασή τους με τον κόσμο και τους άλλους" (D.Jodolet, 1984).

Όταν το άτομο αντιμετωπίζει ένα σύνθετο θεωρητικό πλαίσιο ή μια καινοτομία, τότε οι κοινωνικές αναπαραστάσεις ενεργοποιούνται και προσπαθούν να μετατρέψουν τις αφηρημένες έννοιες σε συγκεκριμένες εικόνες και να κατευθύνουν τη σκέψη του σε διάφορα οικεία γνωστικά σχήματα. Οι δεσμοί ανάμεσα στις ρυθμίσεις και στις κοινωνικές

αναπαραστάσεις διασφαλίζονται μέσω των διαδικασιών της επικέντρωσης και της αντικειμενικοποίησης. Οι άνθρωποι επικεντρώνουν τη νέα γνώση σε προηγούμενες ιδέες(ψυχολογική επικέντρωση), και επιπλέον οι άνθρωποι που ανήκουν στις ίδιες ομάδες κατανοούν τη νέα γνώση με παρόμοιους τρόπους(κοινωνιολογική επικέντρωση), ενώ οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι αυτές που συμβάλλουν στον εντοπισμό της θέσης που καταλαμβάνουν οι άνθρωποι στην κοινωνία,(Doise 1992). Ο Moscovici υποστηρίζει ότι όταν σκεφτόμαστε ενεργοποιείται το λειτουργικό σύστημα, το οποίο εκτελεί βασικές γνωστικές λειτουργίες όπως κατηγοριοποιήσεις, διακρίσεις, υπαγωγές, κ.λπ. Οι διαδικασίες της αντικειμενικοποίησης και της επικέντρωσης λειτουργούν στο πλαίσιο του μετασυστήματος μεταφράζοντας αυτές τις κοινωνικές ρυθμίσεις και καθοδηγώντας τις γνωστικές λειτουργίες. Η Ξ.Χρυσόχοου(2005), υποστηρίζει: "Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις τροφοδοτούμενες από τις επιστημονικές θεωρήσεις και αντανakλώντας τις κοινωνικές σχέσεις, αποτελούν θεωρίες της κοινής λογικής για τον κοινωνικό κόσμο. Οι σχέσεις εξουσίας αντικειμενικοποιούνται σε συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες και επικεντρώνονται σε πεποιθήσεις, στην ένταξη σε κοινωνικές ομάδες και στις αντιλήψεις για τις κοινωνικές ανισότητες. Η προβληματική της εξωομάδας στοιχειοθετήθηκε με βάση τις φυλετικές διαφορές και αυτή η κατηγορία μπορεί ή υπάρχει παράλληλα με άλλες κατηγορικές διακρίσεις όπως είναι η εθνότητα, η εθνικότητα, η κουλτούρα, η θρησκεία, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ικανότητα, η ηλικία και η κοινωνική τάξη. Το σύστημα ταξινόμησης ενσωματώνεται στις θεωρίες των ανθρώπων για τον κόσμο, ούτως ώστε να μπορέσουμε να προβλέψουμε ποιες κατηγορίες ενδέχεται να γίνουν αντικείμενο προακταλήψεων και πρακτικών διάκρισης".

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς της κατηγοριοποίησης, τα στερεότυπα είναι αποτέλεσμα των διαδικασιών κατηγοριοποίησης, με στόχο τη δημιουργία διομαδικής συμπεριφοράς μεταξύ των πολιτισμικά κυρίαρχων και των πολιτισμικά μη κυρίαρχων ομάδων και είναι πιθανό να εκδηλώνεται όταν οι άνθρωποι κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους, καθένας ως μέλος της δικής του πολιτισμικής ομάδας. Οι κυρίαρχες ομάδες αναπαριστάνονται ως άτομα τα οποία διατηρούν την ιδιαιτερότητά τους και οι μη κυρίαρχες ομάδες αναπαριστάνονται ως ένα σύνολο ατόμων που είναι αδιαφοροποίητα. Η εκδήλωση των στερεότυπων μπορεί να αποτελέσει έναν τρόπο μέσω του οποίου αξιολογείται θετικά η ενδοομάδα και τα μέλη της νιώθουν καλύτερα. Οι Haslam et al.(2002), υποστηρίζουν ότι τα στερεότυπα είναι οι αναπαραστάσεις των ομάδων τις οποίες συμμερίζονται οι

άνθρωποι και προκειμένου τα στερεότυπα να αποτελέσουν τη συναινετική γνώση για τις κοινωνικές ομάδες, η διαμόρφωσή τους υπακούει στις διαδικασίες της κοινωνικής επιρροής. Τα στερεότυπα και οι κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις μετατρέπουν αφηρημένες έννοιες σε συγκεκριμένες κοινωνικές οντότητες και οι κοινωνικές κατηγορίες κινδυνεύουν να ουσιοποιηθούν. Η θεώρηση της κάθε κουλτούρας ως ουσιοποιημένης οντότητας και η άποψη ότι οι πολιτισμικές διαφορές είναι φυσικές, έχουν ως συνέπεια τη διατήρηση πεποιθήσεων που υποστηρίζουν τη φυσική ανωτερότητα ορισμένων ομάδων και ανθρώπων. Οι Haslam, Rothschild & Ernst (2000), καταλήγουν στο συμπέρασμα, ότι δύο ξεχωριστές διαστάσεις τονίζουν τις ουσιοποιημένες πεποιθήσεις για τις κοινωνικές κατηγορίες: οι πεποιθήσεις σχετικά με τη φυσικότητα των κοινωνικών κατηγοριών και οι πεποιθήσεις σχετικά με την εμπραγμάτως τους.

Ο όρος εμπραγμάτως αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία αφηρημένες και αυθαίρετες έννοιες μετατρέπονται σε μη αμφισβητούμενες ή ακόμα και νομιμοποιημένες έννοιες. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι οι αντιλήψεις σχετικά με την κοινωνική θέση συσχετίζονται με αυτές τις διαστάσεις. Οι φυσικές και μη εμπραγματοποιημένες κατηγορίες (άρρεν, λευκός, καρδιοπαθής) θεωρούνται υψηλότερης κοινωνικής θέσης, ενώ οι φυσικές και εμπραγματοποιημένες κατηγορίες (άτομα με αναπηρίες, Εβραίοι, εθνικές μειονότητες, γυναίκες, μαύροι και ασθενείς με AIDS) θεωρούνται χαμηλότερης κοινωνικής θέσης και υποστηρίζουν ότι η σύνδεση μεταξύ των ουσιοποιημένων πεποιθήσεων και της προκατάληψης ενδέχεται να είναι περισσότερο σύνθετη. "Η σύνδεση των άρρητων θεωριών με την προκατάληψη μπορεί να διαφέρει μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών και να διαμεσολαβείται από άλλες προς το παρόν άγνωστες μεταβλητές" (Haslam, 2002). Η φυσικοποίηση φαίνεται να αποτελεί ένα μηχανισμό αντίστασης του κοινωνικού συστήματος έναντι των μειονοτικών συμπεριφορών, καταστρέφοντας την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητά τους. Οι Doise, Deschamps & Mugny, χαρακτηριστικά αναφέρουν: "Η φυσικοποίηση συνίσταται στο να θεωρούνται οι σταθερές, φυσικές, ιδιοσυγκρασιακές ιδιότητες η πηγή των παρεκκλιουσών συμπεριφορών και ιδεών, γεγονός που επιτρέπει να μην τις λαμβάνουμε υπόψη". Η φυσικοποίηση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές βιολογιοποίησης, κοινωνιοψυχολογιοποίησης, ψυχολογιοποίησης.

Το κοινωνιολογικό πλαίσιο της μειονοτικής επιρροής

Σύμφωνα με τον Παπαστάμου ,(1979), υπάρχουν δυο ξεχωριστές κοινωνικές οντότητες που συνδέονται μεταξύ τους με συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις: από τη μια είναι η εξουσία η οποία θεσπίζει τους νόμους και τους κοινωνικούς κανόνες, και από την άλλη ο πληθυσμός, η σιωπηρή πλειοψηφία , που υφίσταται την επικυριαρχία της εξουσίας και που αφομοιώνοντας την κυρίαρχη ιδεολογία συμμερίζεται το σύνολο ή μέρος των κοινωνικών κανόνων που εκφράζουν πλέον την πλειοψηφία. Ο πληθυσμός όπως και η κοινή γνώμη είναι ανύπαρκτος.(Bourdieu, 1973). Ο Παπαστάμου(1983), καταλήγει στο ότι δεν νοείται πλέον σε θεωρητικό επίπεδο η ανάλυση των μειονοτικών συμπεριφορών και διαδικασιών κοινωνικής επιρροής στα πλαίσια μιας δυαδικής σχέσης της οποίας ο ένας πόλος αποτελείται από την πλειοψηφία και ο άλλος από τη μειοψηφία· η πλειοψηφία συμπεριλαμβάνει δυο κοινωνικούς φορείς που ο καθένας τους κατέχει διαφορετική θέση σε μια σχέση εξουσίας και που είναι αδύνατο να συγχέονται μεταξύ τους.. "Οι διαδικασίες της κοινωνικής επιρροής ανάγονται στη σχέση μειονότητας – πληθυσμού και μόνο ο πληθυσμός μπορεί να αποτελέσει το στόχο επιρροής των μειονοτήτων, ακριβώς όπως αυτός ο πληθυσμός είναι και ο στόχος της σχέσης επικυριαρχίας- εξουσίας- πληθυσμού. Η σχέση της μειονότητας με τον πληθυσμό είναι η μόνη σχέση που δεν ανάγεται απευθείας στο παιχνίδι της εξουσίας ". (Παπαστάμου, 1983). Σύμφωνα με τον Παπαστάμου ανάμεσα σε αυτούς τους κοινωνικούς φορείς εγκαθιδρύονται διαφορετικής υφής σχέσεις :

- Ανάμεσα στην εξουσία και τον πληθυσμό η βάση της σχέσης που δημιουργείται είναι η εξουσία ή κάθε άλλη μορφή επικυριαρχίας.
- Ανάμεσα στην εξουσία και τη μειονότητα οι σχέσεις είναι καθαρά ανταγωνιστικές και ορίζονται από τη μειονοτική σταθερότητα της συμπεριφοράς.
- Ανάμεσα στη μειονότητα και τον πληθυσμό οι σχέσεις που εγκαθιδρύονται είναι κατά κύριο λόγο, σχέσεις κοινωνικής επιρροής, οι οποίες ως προς ένα μεγάλο βαθμό καθορίζονται από τα είδη μειονοτικής διαπραγμάτευσης των συγκρούσεων που προκαλεί μεταξύ των άλλων και σταθερότητα συμπεριφοράς των ενεργών μειονοτήτων (Mosconoci,βλ.Παπαστάμου,1989).

Όσο είναι δυνατό η εξουσία προτιμά να περιορίζεται σε μια ιδεολογική διευθέτηση, να παρέχει δηλαδή σε ένα πληθυσμό ένα σύστημα αναπαραστάσεων που να τον κάνει να

αντιλαμβάνεται την ανταγωνιστική σχέση και ακόμα περισσότερο τη σχέση εξουσίας με όρους που είναι ξένοι προς αυτό. Ο πληθυσμός οδηγείται με αυτό τον τρόπο να ερμηνεύσει παρόμοιες σχέσεις χρησιμοποιώντας στις εκτιμήσεις του κατηγορίες οι οποίες από τη στιγμή που δεν έχουν κανένα συναφή δεσμό με αυτές μπορούν να συγκαλύπτουν τον επικίνδυνο χαρακτήρα τους. Με την έννοια αυτή η φυσικοποίηση αποτελεί τη γενικότερη μέθοδο εκτίμησης, που αντιστοιχεί σε αυτές τις απαιτήσεις και πληροί αυτά τα κριτήρια συγκάλυψης. Ο μηχανισμός της φυσικοποίησης συνίσταται στην καταστροφή του κύρους που πιθανώς μπορεί να έχει μια μειονότητα αποδίδοντας και εξηγώντας τη σταθερή της συμπεριφορά με βάση τα φυσικοποιημένα χαρακτηριστικά της. Η φυσικοποίηση αυτή μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους :μπορεί να λάβει τη μορφή βιολογικοποίησης, όταν οι αιτίες της συμπεριφορές των μειονοτήτων ερευνώνται στις βιολογικές τους καταβολές(μαύρος, γυναίκα). Μια άλλη μορφή φυσικοποίησης είναι αυτή της ψυχολογιοποίησης (είναι ο χαρακτήρας του, είναι παρανοϊκός, είναι ανώριμος), αλλά και η κοινωνιοψυχολογιοποίηση(η κρίση γενεών). Μπορούμε να αναφέρουμε και τις περιπτώσεις κοινωνιοψυχολογιοποιήσεων (είναι συνδικαλιστής, πολιτικός, αναρχικός).

Οι διαδικασίες κοινωνικής επιρροής των μειονοτήτων εγγράφονται στις σχέσεις μεταξύ των ομάδων που κατέχουν διαφορετικές κοινωνικές θέσεις και δίνονται επίσης ορισμένες ιδεολογικές αναπαραστάσεις που δικαιολογούν και εξηγούν την ύπαρξη αυτών των διαμαδιών σχέσεων. Έχουμε να κάνουμε με κοινωνικές νόρμες οι οποίες ως ένα σημείο καθορίζουν την εξέλιξη των σχέσεων κοινωνικής επιρροής. Η επέμβαση της νόρμας για φυσικοποίηση είναι απαραίτητη για την ερμηνεία της κανονικότητας με την οποία εμφανίζονται τα συνηθισμένα αποτελέσματα που συνοδεύουν την αικαμψία των μειονοτήτων στη συμπεριφορά τους. Οι καινούριες έρευνες στοχεύουν στο να διαρθρώσουν τις αναλύσεις που αναφέρονται στους μηχανισμούς απόδοσης με αυτές που αναφέρονται σε πιο γενικές ιδεολογικές λειτουργίες και οι εν λόγω λειτουργίες τείνουν να ψυχολογιοποιούν τις συμπεριφορές που θέτουν σε αμφισβήτηση την κυρίαρχη τάξη.

Ψυχολογιοποίηση και Αναπαραστάσεις των Μειονοτήτων

"Με τον όρο ψυχολογιοποίηση εννοούμε την εγκαθίδρυση ενός αιτιολογικού δεσμού ανάμεσα στην κοινωνική συμπεριφορά ή στον ιδεολογικό λόγο και τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του προσώπου ή των προσώπων που την εκφράζουν".(Παπαστάμου, 1989). Στη σημερινή εποχή η ψυχολογιοποίηση εκδηλώνεται ανοικτά και φαίνεται να

ρυθμίζει την καθημερινή ζωή ενώ ο κυριότερος λόγος της αυξανόμενης σημασίας της βρίσκεται προφανώς στην εξαιρετική ανάπτυξη της ψυχολογίας, που κάνει τον αιώνα μας τον πρώτο ψυχολογικό αιώνα και ίσως τον τελευταίο, όπως παρατηρεί ο Grauman(1985), (Παπαστάμου,1989). Η ψυχολογία των μαζών του Le Bon και η θεωρία του ατομικού ασυνειδήτου από τον Freud, αποτέλεσαν τη βάση για περισσότερο ή λιγότερο ρητές θεωρητικοποιήσεις της αποφασιστικής συμβολής ψυχολογικών παραγόντων στην παραγωγή των κοινωνικών φαινομένων και αυτή η παρουσία εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, όπως με τη διερμηνευση των κοινωνικών αναπαραστάσεων(Παπαστάμου, 1989). Η ψυχολογιοποίηση αποκτά την ιδιαίτερη σημασία της όταν πρόκειται να εξηγήσει τις συμπεριφορές μιας πηγής επιρροής ή καλύτερα να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους κάποιο μήνυμα πειθούς περιλαμβάνει ορισμένες ιδέες(Παπαστάμου, 1989).

Σύμφωνα με τους Παπαστάμου (1979) και Mugny (1982), οι διαδικασίες επιρροής εγγράφονται σε ένα σύνθετο και δυναμικό κοινωνικό πλαίσιο που διανύεται από ενδο-ομαδικές σχέσεις οι οποίες συχνά είναι συγκρουσιακές και αυτοί που συγκροτούν το στόχο της πειθούς θα αναζητήσουν τις σημασίες των προσλαμβανόμενων συμπεριφορών στις κοινωνικές νόρμες και αξίες που υπάρχουν μέσα στο κοινωνικό πεδίο στο οποίο ανελίσσονται και οι ίδιοι (Mugny&Papastamou, 1984), θα αντλήσουν το νόημα τους από τις συγκρούσεις ταύτισης που οι ίδιοι υφίστανται (Mugny, Kaiser&Papastamou, 1983·Mugny&Perez, 1985), θα μετρήσουν το βελγικές αυτών των συμπεριφορών με βάση τον κανονιστικό τους περίγυρο και θα τροποποιήσουν ανάλογα τις αντιλήψεις τους. Η επαφή με ένα μειονοτικό μήνυμα, με καινούριες, συγκρουσιακές ιδέες που περιορίζουν την ισχύ των κοινά παραδεικτών αρχών, απαιτεί από το στόχο της πειθούς να πάρει κάποια θέση που θα σημαίνει είτε την απάρνηση των καινοτόμων κανόνων είτε την αποδοχή τους(Παπαστάμου, 1989). Η μειονοτική επιρροή μπορεί να καταλήξει στη διευκόλυνση μιας κοινωνικής αλλαγής με το να δείχνει σταθερή στη συμπεριφορά της και η μειονότητα ανακινεί μια σύγκρουση, η επίλυση της οποίας περνά μέσα από μια διεργασία επικύρωσης(Mugny&Perez, 1986). Αυτό υποχρεώνει τον πληθυσμό να επικεντρωθεί στο αντικείμενο του μηνύματος να αναπτύξει έντονη γνωστική προσπάθεια που θα οδηγήσει στην αποδοχή των μειονοτικών θέσεων και θα μετατραπεί σε φαινόμενο μεταστροφής. Αντίθετα, αν θεωρηθεί ότι μια πηγή επιρροής και κυρίως μειονοτική, υποστηρίζει κάποιες θέσεις εξαιτίας των ψυχολογικών ιδιαιτεροτήτων, τότε η γνωστική επικύρωση δε μπαίνει σε λειτουργία, γιατί η σύγκρουση θα επιλυθεί με την εγκαθίδρυση

μιας σύνδεσης ανάμεσα στο ιδεολογικό και το ψυχολογικό, μια σύνδεση χαρακτηριστική του έργου της ψυχολογιοποίησης, και κατά συνέπεια ο λόγος της επιρροής μοιάζει αυθαίρετος και καταχρηστικός.(Παπαστάμου, 1989). Εάν η μειονοτική ομάδα εξασφαλίσει κάποια επιρροή, τότε αυτό θα συμβεί γιατί η μειονότητα θα χαρακτηρίζεται από ψυχολογικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με παραδοσιακές πηγές πειθούς όπως ηγέτες, διάφορες ελίτ(Παπαστάμου, 1989). Η πρώτη ένδειξη υπέρ της στρατηγικής αξίας της ψυχολογιοποίησης προέρχεται από τη διαπίστωση, ότι κατά κανόνα ο πειραματικός χειρισμός της ψυχολογιοποίησης μειώνει σημαντικά τη μειονοτική επιρροή και όχι την πλειονοτική επιρροή(Papastamou&Kaiser, 1986). Η επιλεκτική αυτή δράση της ψυχολογιοποίησης αποτυπώνεται στα πειραματικά ευρήματα του Παπαστάμου, (1986), όπου εισάγεται πειραματικά εκτός από την ψυχολογιοποίηση και ο μειονοτικός και πλειονοτικός χαρακτήρας της πηγής της επιρροής.

Οι μειονότητες ασκούν επιρροή όταν είναι σταθερές στην αντίθεση τους στους κυρίαρχους κανόνες των οποίων αμφισβητούν την ορθότητα τους (Moscovici, 1979). Πρέπει να είναι ευλύγιστες στη διαπραγμάτευση της σύγκρουσης που τις αντιπαραθέτει στον πληθυσμό τον οποίο επιθυμούν να επηρεάσουν(Mugny, 1982·Papastamou&Mugny, 1983), εάν επιθυμούν μια άμεση και κοινωνικά ορατή επιρροή (Παπαστάμου, 1983). Αν θέλουν να αποκτήσουν μια βραδυφλεγή επιρροή, έμμεση δηλαδή επιρροή, οι μειονότητες πρέπει να επιδεικνύουν ακαμψία στη διαπραγμάτευση της σύγκρουσης που δημιουργούν στον πληθυσμό (Moscovici, 1980·Moscovici, Mugny&Papastamou, 1981). Μια σειρά πειραμάτων των Mugny, 1974, Papastamou, 1979, Papastamou&Mugny, 1983, πιστοποιεί καταρχήν ότι η σημασία που παίρνει μια συμπεριφορά κυρίως μειονοτική, υπερβαίνει κατά πολύ τις πληροφορίες που εμπεριέχονται σε αυτή. Ωστόσο, όταν η μειονοτική συμπεριφορά ψυχολογιοποιείται, παρ'όλη τη σταθερότητα που επιδεικνύει η μειονότητα, η πηγή επιρροής δε θα πετύχει να αναδείξει την αντικειμενικότητα της ή και την ανεξαρτησία της και η ψυχολογιοποίηση θα αποκρύψει τη σχέση που έχει η μειονότητα με το περιεχόμενο του μηνύματος της και θα εμποδίσει τη διαδικασία της επικύρωσης, όπου είναι απαραίτητη για την άσκηση της μειονοτικής επιρροής(Mugny&Perez, 1986). Αντίθετα, η διαπροσωπική διάσταση των μειονοτικών συμπεριφορών είναι αυτή που αναδεικνύει και παίρνει τη θέση μονοδιάστατης εξήγησης της παρουσίας της μειονότητας στο κοινωνικό πεδίο καθώς και της επιρροής της και δεν είναι τελικά η σταθερότητα το κυρίαρχο στοιχείο που δίνει πληροφορίες για τις σχέσεις

της μειονότητας με το περιεχόμενο του μηνύματος, επικυρώνοντας με αυτό τον τρόπο τις θέσεις της μειονότητας αλλά η συγκρουσιαιότητα και η αδιαλλαξία της μειονότητας ως αντανακλάσεις της μειονοτικής προσωπικότητας.(Παπαστάμου, 1989).

Η μειονότητα κρίνεται μέσω ενός κεντρικού κοινωνικού κανόνα που θεμελιώνει την αντικειμενικότητα. Η αντικειμενικότητα υποθέτει την ύπαρξη κριτηρίων που εγγυώνται την αξία της αλήθειας την οποία επικυρώνουν. Η μοναδικότητα του αντικειμένου υποθέτει επίσης την ύπαρξη μιας κοινωνικής συναίνεσης. Η μειονότητα κυρίως με τη σταθερότητα που χαρακτηρίζει τις συμπεριφορές της αποσκοπεί στην αντικατάσταση αυτής της αντικειμενικότητας από κάποια άλλη και αυτό συμβαίνει επειδή η ψυχολογιοποίηση βασίζεται σε αυτή τη νόρμα της αντικειμενικότητας και προσπαθεί με αυτό τον τρόπο να εξαλείψει της αξιοπιστία της αντικειμενικότητας-στην περίπτωση της πλειοψηφικής επιρροής, η αριθμητική υπέροχη της πηγής επιρροής μεταφράζεται σε αντικειμενικότητα και η ψυχολογιοποίηση δεν επηρεάζει αρνητικά τη διάδοση της επιρροής της.(Παπαστάμου, 1989). Υπάρχουν και άλλες νόρμες, όπως η νόρμα της πρωτοτυπίας, η οποία υποθέτει μια κοινωνική επιστημονική ιδεολογία που δεν αντιπαραθέτει στην απόλυτη αλήθεια το σφάλμα αλλά νομιμοποιεί την παρέκκλιση και υποστηρίζει τη διαφορά (Mugny&Doise, 1979). " Η ψυχολογιοποίηση, συμβατική ανάγνωση συμβατική ανάγνωση των μειονοτικών συμπεριφορών, τροποποιώντας τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των μειονοτήτων και διαχειριζόμενη τις σημασίες με τις οποίες προσλαμβάνεται η μειονότητα από τον πληθυσμό, όχι μόνο γίνεται μια αντίσταση στην κοινωνική αλλαγή, αλλά επίσης λόγω του κανονιστικού καθορισμού της αναπαράγει τις πρόσκαιρα κυρίαρχες ιδεολογίες που θέτουν την αντικειμενικότητα ως το μόνο αξίο και έγκυρο κριτήριο"(Παπαστάμου, 1989).

Ψυχολογιοποίηση και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της Ψυχολογίας

Ατομικισμός-Κολεκτιβισμός-Ψυχολογιοποίηση

Μια νέα οπτική στη δράση της ψυχολογιοποίησης δίνεται με τους πειραματικούς χειρισμούς των Papastamou&Kaiser,(1986), όπου εξετάζονται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ψυχολογίας και σύμφωνα με την υπόθεση της πειραματικής αυτής προσέγγισης ανάλογα με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις που έχει ο πληθυσμός για την ψυχολογία θα αποβεί ή όχι μια αντίσταση στην αλλαγή. Στο πείραμα που έχει διεξαχθεί από τον Παπαστάμου, τα 103 υποκείμενα, μετά το γνωστικό έργο της ενεργοποίησης της

ψυχολογιοποίησης, καλούνται να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο γνώμης στο οποίο συμπεριλαμβάνονται κάποιες διαστάσεις των κοινωνικών αναπαραστάσεων της ψυχολογίας.. Οι διάφορες αυτές όψεις των κοινωνικών αναπαραστάσεων της ψυχολογίας επιλέχθηκαν είτε γιατί συνδέονται με την ψυχολογιοποίηση, είτε επειδή κατέχουν μια κεντρική θέση στις κοινωνικές αναπαραστάσεις των ψυχολόγων για την επιστήμη τους(Papastamou, 1981 ·Doise et al.1982).

Η παραγοντική ανάλυση που εφαρμόστηκε στις απαντήσεις των υποκειμένων ανέδειξε οκτώ παράγοντες: παράγοντας της κοινωνικής προσαρμογής της ψυχολογίας, της επεμβατικής πρακτικής της ψυχολογίας, του πολιτικού και ιδεολογικού καθορισμού της ψυχολογίας, της ατομικής ιδιαιτερότητας της ψυχολογίας, παράγοντας του κινδύνου της ψυχολογίας, της διεπιστημονικότητας της ψυχολογίας, της κουλτουραλιστικής ψυχολογίας και τέλος ο παράγοντας της μη επιστημονικότητας της ψυχολογίας. Τα υποκείμενα όφειλαν να ψυχολογιοποιήσουν του συγγραφείς του μειονοτικού μηνύματος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όταν η κοινωνική αναπαράσταση της ψυχολογίας χαρακτηρίζεται από σεβασμό για την ατομικότητα, τότε η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης απέναντι στις μειονότητες προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ανεξαρτησία και στην προοδευτικότητα της μειονότητας. Όταν ο πληθυσμός αποδίδει το μειονοτικό λόγο στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά που μοιράζονται πολλά μειονοτικά άτομα, τότε η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί ως αντίσταση στην κοινωνική καινοτομία. Αντίθετα, όταν ο πληθυσμός οδηγείται στον προσδιορισμό των ατομικών ψυχολογικών χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν τα μειονοτικά άτομα, τότε η ψυχολογιοποίηση παύει να προκαλεί τις γνωστές επενέργειες αντίστασης. "Παρευρισκόμαστε εδώ σε μια αποδραματοποίηση της προοδευτικής ανεξαρτησίας της μειονότητας, με την έννοια ότι η ανεξαρτησία αυτή δεν έχει επιπτώσεις και δεν καθορίζει πλέον ή καθορίζει λιγότερο τη μειονοτική δράση"(Παπαστάμου, 1989).

Τα ευρήματα έδειξαν ότι η ψυχολογιοποίηση ως ιδεολογική αντίσταση στη μειονοτική καινοτομία διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ψυχολογίας. Στο πείραμα των Papastamou&Kaiser, 1986, εξετάζεται η υπόθεση ότι η ψυχολογιοποίηση αποτελεί μια στρατηγική αντίστασης στις ιδέες των μειονοτικών ομάδων στο μέτρο αποκλειστικά και μόνο που συνίσταται στην εξαγωγή ενός ψυχολογικού προφίλ μιας μειονοτικής, όταν δηλαδή τα υποκείμενα εφαρμόζουν την ψυχολογιοποίηση με μια έννοια χαρακτηρίζεται ως κουλτουραλιστική ψυχολογία

(Kardiner, 1945). Αντίθετα, όταν η ψυχολογιοποίηση παίρνει την έννοια μιας ψυχολογίας που επικεντρώνεται στην περιγραφή των ατομικών διαφορών με την έννοια της ατομικής ψυχολογίας, τότε σε αυτή την περίπτωση η μειονοτική επιρροή δε θα αμβλυνθεί (Papastamou & Kaiser, 1986). Σε όλες τις πειραματικές συνθήκες τα υποκείμενα ψυχολογιοποιούν τη μειονοτική πηγή και οι συνθήκες κουλτουραλιστικής και ατομικής ψυχολογιοποίησης διαφοροποιούνται, δίνοντας σε κάθε πειραματική συνθήκη πληροφορίες σχετικά με το έργο της ψυχολογίας και που αυτό επικεντρώνεται, στο άτομο ή στην ομάδα. Η υπόθεση των Papastamou & Kaiser επαληθεύεται και πράγματι η κουλτουραλιστική ψυχολογία είναι εκείνη που προσδίδει στην ψυχολογιοποίηση τα συνηθισμένα της αποτελέσματα αντίστασης στην αλλαγή. Δεν είναι η ατομική, ακόμα και η διαφορική εκδοχή της ψυχολογίας που συμβάλλει στο να γίνει η ψυχολογιοποίηση μια ιδεολογική αντίσταση στην καινοτομία αλλά μάλλον η συλλογική και μάλιστα κοινωνική εκδοχή της. Με το πρόσχημα ότι λαμβάνει υπόψη τους κοινωνικούς παράγοντες στη διαισθητική του ανάλυση της πραγματικότητας και ιδίως των συμπεριφορών επιρροής, ο πληθυσμός στη διαμάχη του με τις ενεργές μειονότητες, ανάγει απλουστευτικά μέσω της ψυχολογιοποίησης τις μειονοτικές συμπεριφορές στην υποτιθέμενη ψυχολογία τους, (Παπαστάμου, 1989).

Το πείραμα που ακολουθεί, έχει διεξαχθεί με σκοπό να ελέγξει στο αν η ψυχολογιοποίηση ως ιδεολογική αντίσταση στη μειονοτική καινοτομία διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις με πολιτισμικά χαρακτηριστικά ή τις διάφορες διαστάσεις του πολιτισμού (διαφορετικές κουλτούρες). Συγκεκριμένα η υπόθεση που διατυπώσαμε και την ορθότητα της οποίας θα επιχειρήσαμε να ελέγξουμε πειραματικά, είναι πως η διαβρωτική δράση της ψυχολογιοποίησης περιορίζεται αποκλειστικά στο μέτρο όπου τα υποκείμενα τα οποία ψυχολογιοποιούν τη μειονοτική πηγή προσανατολίζονται σε ένα κολεκτιβιστικό πλαίσιο, το οποίο προσδίδει στη συμπεριφορά και το λόγο της μειονότητας μια συλλογική διάσταση, οδηγώντας το στόχο επιρροής να μην αναγνωρίζει τη μοναδική δύναμη των μειονοτήτων που είναι η σταθερότητα και η ομοιογένεια και τα χαρακτηριστικά αυτά θα θεωρούνται ως απόρροια της μειονοτικής ψυχολογίας. Συνεπώς, όταν ο στόχος της επιρροής συγκροτείται από άτομα τα οποία είναι προσανατολισμένα προς ένα περισσότερο ατομικιστικό πλαίσιο κουλτούρας, τότε θεωρώντας ότι η μειονότητα έχει ένα ψυχισμό ο οποίος εξαρτάται από τις ατομικές ιδιοσυγκρασίες των μελών της, η ψυχολογιοποίηση δεν θα καταφέρει να περιορίσει τη μειονοτική επιρροή.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Δείγμα

Οι συμμετέχοντες στην πειραματική διερεύνηση των κοινωνιοψυχολογικών μηχανισμών που διέπουν την ψυχολογιοποίηση, είναι 118 προπτυχιακοί φοιτητές Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Διαδικασία και χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών

Τα πειραματικά υποδείγματα αναφέρονται σε κοινωνικές κρίσεις και προμηθεύουν την πρώτη ύλη για την αναπαράσταση μιας κοινωνικής διαμάχης γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα. Πρόκειται για θέματα με ιδεολογική αλλά και αιτιολογική φόρτιση και είναι ικανά να εμπλέξουν την κοινωνική ταυτότητα των υποκειμένων. Τα θέματα αυτά αποτελούν πεδία σύγκρουσης επιχειρημάτων διαφόρων προσανατολισμών και επεξεργασίας της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων. Ένα από τα θέματα αφορά στη θεσμοθέτηση του γάμου μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου (άμεση επιρροή), ενώ το άλλο αφορά τη θεσμοθέτηση υπέρ της καύσης των νεκρών (έμμεση επιρροή). Τα θέματα αυτά επιλέχθηκαν εξαιτίας της αναζωπύρωσης του κοινωνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος για αυτά τη στιγμή που έγινε ο πειραματικός χειρισμός, αλλά και ενόψει της αναθεώρησης του Συντάγματος. Η πειραματική διαδικασία διεξήχθη στην Ελλάδα και τα υποκείμενα ερωτήθηκαν στη μητρική τους γλώσσα, ενώ να σημειώσουμε ότι η πειραματική διαδικασία εκτυλίχθηκε στο ίδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο φοιτούσαν τα υποκείμενα και στην ώρα των μαθημάτων τους. Οι καθηγητές ήταν παρόντες στην τάξη κατά την πειραματική διαδικασία και με κανένα τρόπο δεν συμμετείχαν στην εξέλιξη του πειράματος. Η πειραματική διαδικασία περιλαμβάνει δυο φάσεις. Ήδη από την πρώτη φάση, που διήρκησε είκοσι λεπτά, γίνεται το προτέστ. Τα υποκείμενα έπρεπε να απαντήσουν σε μία σειρά ερωτημάτων σχετικά με τα θέματα που διαπραγματεύεται το πείραμα (γάμος ομοφυλόφιλων-καύση των νεκρών). Αυτό είναι το ερωτηματολόγιο γνώμης και στο οποίο τα υποκείμενα καλούνταν να εκφράσουν για κάθε πρόταση του

ερωτηματολογίου το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους σε μια διπολική επταβάθμια κλίμακα (1=απόλυτη συμφωνία, 7=απόλυτη διαφωνία). Στο ίδιο ερωτηματολόγιο θα απαντήσει το δείγμα και σε μια δεύτερη φάση, στην πειραματική φάση. Δέκα μέρες αργότερα έγινε η καθαυτή πειραματική φάση. Στη φάση αυτή χειριστήκαμε τις ανεξάρτητες μεταβλητές. Η πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή αναφέρεται στον ατομικισμό ή κολεκτιβισμό, αντίστοιχα για την κάθε πειραματική συνθήκη. Συγκεκριμένα, στα μισά υποκείμενα δώσαμε ερωτηματολόγιο με 16 ερωτήματα ατομικιστικού χαρακτήρα (πειραματική συνθήκη-ατομικισμός), ενώ στα υπόλοιπα το ερωτηματολόγιο με 16 ερωτήματα κολεκτιβιστικού χαρακτήρα (πειραματική συνθήκη-κολεκτιβισμός). Τα ερωτήματα αυτά υπάρχουν στο *Questionnaire d'Etude du Pattern Individualiste* και σχετίζονται με τους παράγοντες εκείνους που από την έρευνα των Dubois&Beauvois (2005) προέκυψε ο κανονιστικός τους χαρακτήρας. Συγκεκριμένα οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται στους παράγοντες αυτάρκεια και ατομική υπαγωγή. Οι απαντήσεις δίνονται σε μια επταβάθμια κλίμακα όπου 1=συμφωνώ λίγο και 7=συμφωνώ πολύ.

Ατομικιστική Υπαγωγή-Κατηγορική Υπαγωγή

-ατομικιστική κατεύθυνση: για τη διαφορετικότητα των παιδιών δεν ευθύνεται η κοινωνική τάση στην οποία ανήκουν

-κολεκτιβιστική κατεύθυνση: για τη διαφορετικότητα των παιδιών ευθύνεται η κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν

Αυτάρκεια-Αλληλεξάρτηση

-ατομικιστική κατεύθυνση: όταν έχεις απορίες σχετικά με ένα θέμα, το καλύτερο είναι να βρεις μόνος σου τη λύση

-κολεκτιβιστική κατεύθυνση: όταν έχεις απορίες σχετικά με ένα θέμα, θα πρέπει να απευθυνθείς σε ανθρώπους που μπορούν να σε καθοδηγήσουν σωστά

Για τον χειρισμό της δεύτερης ανεξάρτητης μεταβλητής, της ψυχολογιοποίησης, χρησιμοποιήθηκε ένα κείμενο ερέθισμα, το οποίο τάσσεται υπέρ του γάμου των ομοφυλοφίλων και η συνηγορία αυτή αποδίδεται σε μια μειονοτική ομάδα. Το κείμενο είναι το ίδιο σε όλες τις συνθήκες και η ιδιαιτερότητα της ψυχολογίζουσας πρόσληψης της μειονοτικής πηγής, έγκειται στο ότι στη συνθήκη της ψυχολογιοποίησης τα υποκείμενα καλούνταν να περιγράψουν τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά αυτών που είχαν συντάξει το κείμενο, ενώ στη συνθήκη όπου απουσίαζε η ψυχολογιοποίηση, δεν έγινε καμία αναφορά

στην ψυχολογική περιγραφή των συντακτών του μειονοτικού κειμένου και το έργο των υποκειμένων περιορίστηκε στην απλή περιγραφή των συγγραφέων. Στην συνέχεια τα υποκείμενα καλούνται να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο που, το οποίο αποτελείται από 10 προτάσεις, και αφορά τον τρόπο πρόσληψης των ομοφυλόφιλων από τον στόχο επιρροής και ακολουθεί το ερωτηματολόγιο της εικόνας της πηγής

Μετρήσεις

Το ερωτηματολόγιο γνώμης αποτελείται από 16 προτάσεις και ανάμεσα στις προτάσεις αυτές υπάρχουν οκτώ προτάσεις που συνδέονται άμεσα με το περιεχόμενο του μειονοτικού μηνύματος και άλλες οκτώ που συνδέονται έμμεσα με το μειονοτικό μήνυμα επιρροής. Άμεσες είναι οι προτάσεις εκείνες οι οποίες αναφέρονται στο γάμο ατόμων του ίδιου φύλου, ενώ οι έμμεσες αναφέρονται στην καύση των νεκρών. Ο δείκτης επιρροής υπολογίζεται από την αφαίρεση των απαντήσεων που συλλέγονται στο ερωτηματολόγιο γνώμης στη φάση του μετά-τεστ, από τις επιδόσεις που σημειώθηκαν κατά το προ-τεστ. Έτσι όσο πιο θετική είναι η διαφορά ανάμεσα στις δυο αυτές μετρήσεις, τόσο πιο μεγάλη είναι η επιρροή που ασκείται από τη μειονοτική πηγή. Ο μέσος όρος των απαντήσεων των οκτώ άμεσων προτάσεων και κατά τη φάση του προ-τεστ αλλά και κατά τη φάση του μετατέστ, εκφράζει την άμεση επιρροή και αντίστοιχα ο μέσος όρος που προκύπτει από τις οκτώ έμμεσες προτάσεις, εκφράζουν την έμμεση επιρροή.

Ερωτηματολόγιο Γνώμης

1. Η νομιμοποίηση της συμβίωσης ατόμων του ίδιου φύλου συντελεί στη συρρίκνωση κάθε διάθεσης ρατσισμού και κοινωνικής διάκρισης.
2. Τα δικαιώματα που απορρέουν από τη συμβίωση των ατόμων του ίδιου φύλου θα πρέπει να αναγνωρίζονται και να είναι ανάλογα με αυτά που απολαμβάνουν τα έγγαμα ετερόφυλα ζευγάρια όσον αφορά τα φορολογικά, συνταξιοδοτικά, κληρονομικά κ.α. θέματα.
3. Η θεσμοθέτηση του γάμου ατόμων του ίδιου φύλου οδηγεί στην αποφυγή κοινωνικών στιγμάτων καθώς και των επεισοδίων βίας.
4. Η κοινωνία θα πρέπει να δέχεται τη διαφορετικότητα και να δίνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του καθενός.
5. Η απαγόρευση του γάμου των ομοφυλόφιλων είναι μια προσπάθεια κατάπαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

6. Η ελληνική κοινωνία με τη θεσμοθέτηση του γάμου ατόμων του ίδιου φύλου θα προστατεύσει την ισονομία και θα περιορίσει την κοινωνική ανισότητα.

7. Η απαγόρευση του γάμου των ομοφυλοφίλων αυξάνει τον κοινωνικό έλεγχο και περιορίζει τα ατομικά δικαιώματα.

8. Η απαγόρευση του γάμου των ομοφυλόφιλων οξύνει την κοινωνική ανισότητα.

9. Η καθιέρωση της καύσης των νεκρών είναι ζήτημα θρησκευτικής ελευθερίας.

10. Η απαγόρευση της αποτέφρωσης των νεκρών αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων των θρησκευτικών μειονοτήτων.

11. Ο νόμος δε μπορεί να υποχρεώνει κάποιον να τελευτήσει το βίον του κατά τον ένα ή άλλο θρησκευτικό δόγμα.

12. Η εθνικότητα του νεκρού δεν πρέπει να ασκεί καμία επιρροή στην επιλογή της αποτέφρωσης.

13. Η ελληνική κοινωνία θα πρέπει να προχωρήσει στη θεσμοθέτηση της αποτέφρωσης των νεκρών ώστε να διαφυλάσσεται η μοναδικότητα του ατόμου και να διασφαλίζεται η προσωπική ανεξαρτησία του.

14. Θα πρέπει και στη χώρα μας να διαμορφωθούν οι κατάλληλες νομοθετικές συνθήκες και υποδομές για την καύση εκείνων των οποίων οι θρησκευτικές απόψεις επιβάλλουν μια τέτοια κατάληξη, π.χ. Ινδουιστές.

15. Η εκκλησία δεν είναι δημόσια υπηρεσία από την οποία οι πολίτες μπορούν να απαιτούν να τους κηδεύει όπως αυτοί νομίζουν ή επιθυμούν.

16. Με σύνεση πολιτική και ταπείνωση θρησκευτική θα πρέπει η ελληνική κοινωνία να ρυθμίσει νομοθετικά το ζήτημα για την καύση των νεκρών.

Η εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου γνώμης είναι υψηλή, ($\alpha=0.87$).

Για τη μέτρηση της εικόνας της πηγής χρησιμοποιήθηκε ένα εργαλείο μέτρησης το οποίο εμπνεύστηκε από το Adjective Check List (Gough, 1960) και που χρησιμοποιείται στις έρευνες των Papastamou & Mugny (1983, 1989). Αποτελείται από 23 επίθετα και τα αντίθετά τους. Οι απαντήσεις δίνονται σε επταβάθμια διπολική κλίμακα με την οποία έκριναν το προφίλ της μειονοτικής πηγής επιρροής γύρω από διαστάσεις όπως χρησιμότητα-επιθυμητότητα, σταθερότητα-αστάθεια, αντικειμενικότητα-υποκειμενικότητα, ευλυγισία-ακαμψία, ψυχολογική ισορροπία-ανισορροπία, ικανότητα-ανικανότητα, αξιοπιστία-αναξιοπιστία, ανεξαρτησία-προσάρτηση, κ.λπ. Πρέπει να σημειώσουμε ότι τα υποκείμενά μας απάντησαν σε ένα σύντομο ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελείται από

δέκα ερωτήσεις και αφορούν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των υποκειμένων για τους ομοφυλόφιλους. Οι ερωτήσεις είναι οι ίδιες για τα υποκείμενα σε όλες τις πειραματικές συνθήκες. Οι απαντήσεις δίνονται σε μια επταβάθμια κλίμακα όπου 1=Συμφωνώ Απόλυτα και 7=Διαφωνώ Απόλυτα. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο δίνει κάποια συμπεράσματα για τη σχέση που υπάρχει (αν υπάρχει) ανάμεσα στην ψυχολογιοποίηση και τις διαστάσεις που τονίζουν τις ουσιοποιημένες πεποιθήσεις για τις κοινωνικές κατηγορίες, τον ατομικισμό και τον κολεκτιβισμό. Συγκεκριμένα, κάποιες ερωτήσεις υποστηρίζουν την πεποίθηση για την φυσικότητα της κοινωνικής κατηγορίας ή τη βιολογική αιτιοκρατία της κοινωνικής κατηγορίας(ομοφυλόφιλοι) και οι υπόλοιπες ερωτήσεις υποστηρίζουν την πεποίθηση σχετικά με την εμπραγμάτωσή τους(υποστασιακότητα), ενώ τα ερωτήματα θεωρητικά προέρχονται από τη μελέτη των Hegarty&Pratto(2001b) σχετικά με τις πεποιθήσεις για τον σεξουαλικό προσανατολισμό και το σύντομο αυτό ερωτηματολόγιο είναι εμπνευσμένο από ALTG(*Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale*, Herek, 1984,1994)

Τα ερωτήματα που αναφέρονται στη φυσικότητα της κοινωνικής κατηγορίας είναι τα ακόλουθα:

- Οι ρίζες της ομοφυλοφιλίας βρίσκονται στην παιδική ηλικία.
- Ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου καθορίζεται από βιολογικούς παράγοντες.
- Η ομοφυλοφιλία είναι γενετικά προκαθορισμένη.
- Η ομοφυλοφιλία είναι έμφυτη.

Τα ερωτήματα που αναφέρονται στη μη φυσικότητα της κοινωνικής κατηγορίας είναι τα ακόλουθα:

- Η ομοφυλοφιλία είναι συνέπεια κάποιας ψυχολογικής διαταραχής.
- Οι ιατροί μπορούν να βοηθήσουν τους ομοφυλόφιλους, ώστε αυτοί να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους περί σεξουαλικού προσανατολισμού.
- Οι ομοφυλοφιλικές σχέσεις διαφέρουν από τις ετεροφυλοφιλικές σχέσεις.
- Το γενετικό υπόβαθρο της ομοφυλοφιλίας δεν εξαλείφει το στοιχείο της προσωπικής επιλογής
- Ο σεξουαλικός προσανατολισμός του ατόμου επηρεάζεται από περιβαλλοντικούς παράγοντες.

- Οι ιατροί μπορούν να βοηθήσουν τους ομοφυλόφιλους να επαναπροσδιορίσουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα.

Αποτελέσματα

Α) Άμεση και έμμεση επιρροή

Ο δείκτης για την άμεση επιρροή υπολογίζεται από την αφαίρεση των απαντήσεων των οκτώ άμεσων προτάσεων που συλλέγονται στο ερωτηματολόγιο γνώμης στη φάση του μετατέστ, από τις επιδόσεις που σημειώθηκαν για τις προτάσεις αυτές κατά το προτέστ. Με τον ίδιο τρόπο υπολογίζεται ο δείκτης επιρροής και για τις υπόλοιπες οκτώ, έμμεσες προτάσεις του ερωτηματολογίου γνώμης (άμεσες είναι οι προτάσεις που αναφέρονται στο γάμο των ομοφυλόφιλων και έμμεσες οι προτάσεις που αναφέρονται στην καύση των νεκρών). Όσο πιο θετική είναι η διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές μετρήσεις, τόσο πιο μεγάλη είναι η επιρροή που ασκείται από τη μειονότητα. Να σημειωθεί ότι η εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου γνώμης είναι υψηλή, ($\alpha=0.87$).

Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε τριπλή μικτή ανάλυση διακύμανσης, (ατομικισμός-κολεκτιβισμός) x 2 (ψυχολογιοποίηση-μη ψυχολογιοποίηση) x 2 (άμεση- έμμεση επιρροή) με επαναλαμβανόμενες μετρήσεις στον τελευταίο παράγοντα. Η ανάλυση παρήγαγε μια σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο κολεκτιβιστικό-ατομικιστικό πλαίσιο των υποκειμένων, την ψυχολογιοποίηση-μη ψυχολογιοποίηση και το είδος επιρροής (άμεση-έμμεση), ($F_{1/113}=2.96, p=0.09$). Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 1, σύμφωνα με τον έλεγχο LSD στο επίπεδο της άμεσης επιρροής η ψυχολογιοποίηση δεν επιφέρει τα γνωστά διαβρωτικά αποτελέσματά της. Από την άλλη πλευρά στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής υπάρχουν αξιόλογες διαφορές ανάμεσα στις πειραματικές συνθήκες. Σύμφωνα με τον έλεγχο LSD, η έμμεση επιρροή στη συνθήκη κολεκτιβιστικού προσανατολισμού είναι σημαντικά μεγαλύτερη ($p<0.05$) όταν απουσιάζει η μεταβλητή της ψυχολογιοποίησης ($m=+0.42$) και μειώνεται σημαντικά όταν επεμβαίνει η μεταβλητή της ψυχολογιοποίησης ($m=-0.04$). Αντίθετα, σε συνθήκη ατομικιστικού προσανατολισμού, η έμμεση επιρροή όταν απουσιάζει η μεταβλητή της ψυχολογιοποίησης δεν είναι σημαντικά μικρότερη ($m=+0.16$) συγκριτικά με την έμμεση επιρροή που προέκυψε μετά την εμφάνιση της ψυχολογιοποίησης ($m=+0.21$).

Πίνακας 1. Μέσοι όροι (εντός παρενθέσεων οι τυπικές αποκλίσεις) της άμεσης και έμμεσης επιρροής ανά πειραματική συνθήκη. Το θετικό πρόσημο δηλώνει θετική επιρροή και το αρνητικό πρόσημο αρνητική επιρροή.

	Άμεση Επιρροή		Έμμεση Επιρροή	
	Ψυχ/ση	Μη Ψυχ/ση	Ψυχ/ση	Μη Ψυχ/ση
Ατομικισμός	+0.26(1.32)	+0.33(0.53)	+0.21(1.03)	+0,16(0.35)
Κολεκτιβισμός	+0.36(0.96)	+0.24(0.74)	-0.04(1.20)	+0.42(0.85)

Συνεπώς η ψυχολογιοποίηση αποδυναμώνει την επιρροή των μειονοτήτων όταν αυτοί που αποτελούν το στόχο της επιρροής είναι προσανατολισμένοι προς τον κολεκτιβισμό αλλά η διαστρεβλωτική λειτουργία της ψυχολογιοποίησης αποδυναμώνεται όταν ο στόχος επιρροής είναι προσανατολισμένος προς τον ατομικισμό. Φαίνεται επίσης, ότι πράγματι τα συνηθισμένα αποτελέσματα αντίστασης της μειονοτικής επιρροής εμφανίζονται μόνο όταν τα υποκείμενα που αποτελούν τον στόχο της επιρροής προέρχονται ένα κολεκτιβιστικό κουλτουραλιστικό πλαίσιο και αυτό συμβαίνει στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής.

Στη συνέχεια εισήχθη στην ανάλυση διακύμανσης ως ανεξάρτητη μεταβλητή η διάκριση των υποκειμένων σε μακρινά και κοντινά προς το μήνυμα της πηγής, βάσει των απαντήσεων τους στο προτέστ. Κοντινά θεωρούνται τα υποκείμενα εκείνα τα οποία στο προτέστ αποδέχονται περισσότερο τις άμεσες και πιο απομακρυσμένα από την πηγή, τα υποκείμενα που αντίθετα απορρίπτουν περισσότερο τις άμεσες παρά τις έμμεσες προτάσεις και υπολογίζεται με αυτόν τον τρόπο η ιδεολογική εγγύτητα ή απόσταση των υποκειμένων από το μειονοτικό κείμενο.

Πίνακας 2 Μέσοι όροι της άμεσης και έμμεσης επιρροής να πειραματική συνθήκη(εντός παρενθέσεων οι τυπικές αποκλίσεις).

	Άμεση Επιρροή		Έμμεση Επιρροή	
	Κοντινά-Μακρινά	Υποκείμενα	Κοντινά-Μακρινά	Υποκείμενα
Μη Ψυχολογιοποίηση	+0.28(0.62)	+0.33(0.69)	+0.37(0.72)	+0.22(0.44)
Ψυχολογιοποίηση	+0.15(1.06)	+0.78(1.34)	-0.16(1.06)	+0.76(1.03)

Όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 2, όταν παρεμβαίνει η μεταβλητή της ψυχολογιοποίησης, τα κοντινά υποκείμενα δε δέχονται τις μειονοτικές απόψεις($m=-0.16$). Τα απομακρυσμένα από τις μειονοτικές απόψεις υποκείμενα έχουν την τάση, όταν η ψυχολογιοποίηση εμφανίζεται, να αποδέχονται περισσότερο και τις άμεσες προτάσεις($m=+0.78$)αλλά, και τις έμμεσες($m=+0.76$). Τα κοντινά υποκείμενα, στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής, όταν επεμβαίνει η ψυχολογιοποίηση, δεν αποδέχονται τις προτάσεις τις μειοδοτικής πηγής ($m=-0.16$). Οι πειραματικοί χειρισμοί έδειξαν ότι η μεταβλητή κοντινά-μακρινά υποκείμενα ασκεί σημαντική επίδραση τόσο στο επίπεδο της άμεσης επιρροής($F1/114=3.17, p<0.1$) όσο και στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής($F1/114=4.60, p<0.05$), αλλά προέκυψε και σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στις δύο ανεξάρτητες μεταβλητές κοντινά-μακρινά υποκείμενα και ψυχολογιοποίηση-μη ψυχολογιοποίηση για την έμμεση επιρροή($F1/114=8.79, p<0.01$).

B) Εικόνα της πηγής

Η παραγοντική ανάλυση, που εφαρμόστηκε στο ερωτηματολόγιο της εικόνας της πηγής έδωσε επτά παράγοντες, γύρω από τους οποίους δομείται η αναπαράσταση των υποκειμένων για τη συνολική παρουσία της μειονότητας και η οποία είναι σε θέση να αποκαλύψει την εις βάθος επένεργεια της ψυχολογιοποίησης. Ο πρώτος παράγοντας (25.56% της συνολικής διακύμανσης) προβάλλει την *αντικειμενικότητα - ψυχολογική ισορροπία της πηγής* και συγκροτείται από τους χαρακτηρισμούς :Αντικειμενικοί(-.60), Φυσιολογικοί(+.78),Ισορροπημένοι(+.57),Πλειονοτικοί(+.78),Υπεύθυνοι(+.51),Συγκρο-

τημένοι(+.63). Ο δεύτερος παράγοντας (9.29% της συνολικής διακύμανσης) αναδεικνύει την *ακαμψία* της μειονοτικής πηγής και αποτελείται από τους χαρακτηρισμούς: Άκαμπτοι(+.77), Ανίκανοι(+.67), Αναποφάσιστοι(+.60). Ο τρίτος παράγοντας (7.88 % της συνολικής διακύμανσης) προβάλλει τον *ενταγμένο χαρακτήρα* της μειονοτικής πηγής και συγκροτείται από τους χαρακτηρισμούς : Φιλόδοξοι(+.67), Ενταγμένοι(+.62). Ο τέταρτος παράγοντας (5.91% της συνολικής διακύμανσης) προβάλλει τον *προοδευτικό χαρακτήρα* της πηγής και αποτελείται από τους χαρακτηρισμούς : Προοδευτικοί (+.79), Δυναμικοί (+.62). Ο πέμπτος παράγοντας (5.3% της συνολικής διακύμανσης) αποδίδει τον *ασταθή και υποταγμένο χαρακτήρα* και αποτελείται από τους χαρακτηρισμούς : Ασταθείς(+.70), Αβέβαιοι(+.70), Υποταγμένοι(-.65), Εξαρτημένοι(-.45). Ο έκτος παράγοντας (4.99% της συνολικής διακύμανσης) αποδίδει τον *συντηρητικό χαρακτήρα* της πηγής και αποτελείται από τους χαρακτηρισμούς : Αντικοφορμιστές(+.69), Ανεδαφικοί(+.49). Τέλος, ο έβδομος παράγοντας (4.54%) της συνολικής διακύμανσης αποτελείται από τους χαρακτηρισμούς και αναφέρεται στον *εναλλακτικό χαρακτήρα* της πηγής λ: Επιεικείς(+.84), Υποχωρητικοί(+.66), Ανοιχτόμυαλοι(+.46).

Η ανάλυση διακύμανσης που ακολούθησε στους μέσους παραγοντικούς δείκτες των επτά παραγόντων δείχνει το βαθμό και την υφή της επίδρασης της ψυχολογιοποίησης στον τρόπο πρόσληψης της μειονότητας σε σχέση πάντα με το κολεκτιβιστικό ή ατομικιστικό πλαίσιο του στόχου της επιρροής. Η ανάλυση διακύμανσης απέδωσε μια σημαντική αλληλεπίδραση των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών στον πρώτο παράγοντα που εκφράζει την αντικειμενικότητα της μειονοτικής πηγής ($F_{1/114}=2.84, p<0.1$) και όπως φαίνεται στον πίνακα 3, ψυχολογιοποιημένη η μειονότητα από τα ατομικιστικά υποκείμενα προσλαμβάνεται ως περισσότερο αντικειμενική ($m=+.09$). Επίσης, σημαντική ήταν η επίδραση της μεταβλητής της ψυχολογιοποίησης πάνω στον πρώτο παράγοντα, ($F_{1/114}=4.50, p<.05$), και όπως φαίνεται και στον πίνακα 3, παρατηρείται αυξημένη πρόσληψη της αντικειμενικότητας της μειονοτικής πηγής ($m=+0.09$) και η ψυχολογιοποιημένη μειονοτική πηγή γίνεται αντιληπτή ως περισσότερο αντικειμενική και από τον ατομικιστικό στόχο επιρροής αλλά και από τον κολεκτιβιστικό στόχο επιρροής ($m=+0.17$). Επίσης, σημαντική ήταν η επίδραση της ψυχολογιοποίησης στον τέταρτο παράγοντα, που προβάλλει τον προοδευτικό χαρακτήρα της πηγής ($F_{1/114}=4.65, p<.05$) και όταν τα ατομικιστικά υποκείμενα καλούνται να ψυχολογιοποιήσουν τους μειονοτικούς συγγραφείς προσλαμβάνονται ως περισσότερο

προοδευτικοί($m=+.28$), από ότι συμβαίνει όταν απουσιάζει η ψυχολογιοποίηση,ακριβώς όπως προσλαμβάνονται ως λιγότερο προοδευτικοί($m=-.38$). Η εισαγωγή της ψυχολογιοποίησης, όταν ο στόχος της επιρροής αποτελείται από κολεκτιβιστικά υποκείμενα, είχε την ίδια θετική επίδραση στον παράγοντα-προοδευτικός χαρακτήρας της μειονοτικής πηγής ($m=+.11$), και όπως παρατηρείται και στον πίνακα 4, όταν απουσιάζει η ψυχολογιοποίηση, τα κολεκτιβιστικά υποκείμενα αντιλαμβάνονται τη μειονοτική πηγή λιγότερο προοδευτική ($m=-.01$)

Πίνακας3. Μέσες παραγοντικές τιμές για τους επτά παράγοντες της εικόνας της πηγής επιρροής. Το πρόσημο « + » , παραπέμπει σε μια αυξημένη πρόσληψη των χαρακτηριστικών που συνοψίζουν κάθε παράγοντα.

	Παράγοντες						
	1	2	3	4	5	6	7
Μη ψυχολογιοποίηση Ατομικισμός	-0.46	+0.02	+0.02	-0.38	+0.06	-0.01	-0.20
Μη ψυχολογιοποίηση Κολεκτιβισμός	+0.22	-0.20	+0.20	-0.01	-0.01	+0.05	+0.01
Ψυχολογιοποίηση Ατομικισμός	+0.09	+0.16	-0.13	+0.28	+0.08	+0.20	+0.20
Ψυχολογιοποίηση Κολεκτιβισμός	+0.17	-0.04	-0.08	+0.11	-0.13	-0.25	-0.02

Πίνακας 4 Συσχετίσεις ανάμεσα στην εικόνα της μειονοτικής πηγής και την άμεση επιρροή σε κάθε μια από τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες.

Διαστάσεις της εικόνας	Άμεση επιρροή			
	Μη Ψυχολογιοποίηση		Ψυχολογιοποίηση	
	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός
"Αντικειμενικότητα"	+0.01	+0.07	+0.06	-0.37**
"Ακαμψία"	-0.20	+0.62***	+0.32*	+0.32*
"Ενταγμένος χαρακτήρας"	+0.15	-0.22	+0.23	+0.14
"Προοδευτικός χαρακτήρας "	+0.01	-0.02	+0.19	-0.05
"Ασταθής χαρακτήρας"	+0.05	-0.32*	+0.02	-0.31
"Συντηρητικός χαρακτήρας"	+0.14	+0.01	+0.12	-0.31
"Εναλλακτική πρόταση"	-0.09	+0.06	-0.22	-0.21

***:p<.01 **:p<.05 * :p<0.1

Στον πίνακα 4, απεικονίζονται οι τιμές των συσχετίσεων ανάμεσα στις διαστάσεις της εικόνας της πηγής της επιρροής και την ασκούμενη άμεση επιρροή και για τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες. Στις συνθήκες της μη ψυχολογιοποίησης παρατηρούμε ότι τα υποκείμενα τα οποία υποβλήθηκαν σε έναν κολεκτιβιστικό χειρισμό, παίρνουν υπόψη τους, κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας της γνώμης τους για τη μειονότητα, την ακαμψία που αυτή επιδεικνύει και όσο περισσότερο η μειονότητα είναι ή προσλαμβάνεται ως άκαμπτη, τόσο μεγαλύτερη είναι η άμεση επιρροή της ($r=+0.62, p<0.01$). Το ίδιο παρατηρείται και για τα υποκείμενα τα οποία δέχθηκαν την επίδραση του ατομικισμού όσο περισσότερο άκαμπτη θεωρούν τη μειονότητα, τόσο περισσότερο ασκείται θετική επιρροή από τη μειονότητα στον στόχο επιρροής ($r_{BP}=+0.32, p<0.1$). Σε αυτή την συνθήκη είναι που η ενεργός μειονότητα ασκεί και μεγαλύτερη επιρροή, με την προϋπόθεση ότι δεν αποτελεί αντικείμενο ψυχολογιοποίησης. Στη συνθήκη ψυχολογιοποίηση-κολεκτιβισμός, η πρόσληψη της αντικειμενικότητας της μειονοτικής πηγής είναι αυτή που μειώνει την επιρροή και συγκεκριμένα όσο περισσότερο αντικειμενική προσλαμβάνεται η μειονότητα από τα κολεκτιβιστικά υποκείμενα τόσο

μικρότερη είναι η επιρροή της($r=-0.37, p<0.05$). Όπως φαίνεται και στον πίνακα, η μειονότητα δε μπόρεσε ούτε με την αντικειμενικότητα που προσπάθησε να προβάλει να επηρεάσει τα υποκείμενα, και αυτό αποκλειστικά και μόνο όταν παρεμβαίνει ο κολεκτιβισμός και η ψυχολογιοποίηση.

Πίνακας 5 Συσχετίσεις ανάμεσα στην εικόνα της μειονοτικής πηγής και την έμμεση επιρροή για κάθε μια από τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες

Διαστάσεις της εικόνας της πηγής	Έμμεση επιρροή			
	Μη Ψυχολογιοποίηση		Ψυχολογιοποίηση	
	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός
"Αντικειμενικότητα"	-0.02	-0.15	+0.02	+0.63
"Ακαμψία"	+0.29	+0.30	-0.06	+0.05
"Ενταγμένος χαρακτήρας"	-0.07	+0.09	+0.18	+0.07
"Προοδευτικός χαρακτήρας"	+0.19	+0.31	+0.34*	-0.16
"Ασταθής χαρακτήρας"	-0.15	+0.14	-0.14	-0.15
"Συντηρητικός χαρακτήρας"	-0.22	-0.21	-0.22	+0.08
«Εναλλακτική πρόταση»	+0.01	-0.11	-0.20	+0.20

***: $p<0.01$ **: $p<0.05$ *: $p<0.1$

Για την έμμεση επιρροή αυτό που κυρίως προκύπτει, όπως φαίνεται στον πίνακα 5, είναι πως όταν τα υποκείμενα τα οποία δέχονται την επιρροή της μεταβλητής του ατομικισμού καλούνται να ψυχολογιοποιήσουν τη μειονοτική πηγή, τότε όσο περισσότερη προοδευτική προβάλλεται η μειονοτική πηγή, τόσο μεγαλύτερη είναι η επιρροή που αυτή θα ασκήσει($r=+0.34, p<0.1$). Η αντικειμενικότητα που επιδεικνύει η μειονότητα είναι αυτή που της προσδίδει την αυξημένη έμμεση-λανθάνουσα επιρροή, χάρη στην οποία μπορεί να παράγει το φαινόμενο της μεταστροφής.

Γ) Αναπαραστάσεις της ομοφυλοφιλίας

Η παραγοντική ανάλυση που εφαρμόστηκε στο ερωτηματολόγιο της εικόνας του στόχου της επιρροής για την ομοφυλοφιλία έδωσε τρεις παράγοντες γύρω από τους οποίους δομείται η κοινωνική αναπαράσταση των υποκειμένων για τους ομοφυλόφιλους. Ο πρώτος παράγοντας (22,64% της συνολικής διακύμανσης) προβάλλει την ομοφυλοφιλία ως μια ψυχολογική διαταραχή(ψυχολογική αιτιοκρατία). Ο δεύτερος παράγοντας (20,65% της συνολικής διακύμανσης) αναδεικνύει τον βιολογικό αναγωγισμό της ομοφυλοφιλίας(βιολογική αιτιοκρατία).

Τέλος, ο τρίτος παράγοντας (11,76% της συνολικής διακύμανσης) προβάλλει τις κοινωνικές αιτίες της ομοφυλοφιλίας(κοινωνική αιτιοκρατία).

Πίνακας 6 Συσχετίσεις ανάμεσα στις αναπαραστάσεις των υποκειμένων για την ομοφυλοφιλία και την άμεση επιρροή για κάθε μια από τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες.

Διαστάσεις της κοινωνικής αναπαράστασης για τους ομοφυλόφιλους	Άμεση Επιρροή			
	Μη Ψυχολογιοποίηση		Ψυχολογιοποίηση	
	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός
"Ομοφυλοφιλία · μια ψυχολογική διαταραχή"	+0.34*	-0.09	+0.15	-0.14
"Βιολογικός αναγωγισμός "	+0.06	+0.09	-0.22	-0.15
"Περιβαλλοντικά αίτια της ομοφυλοφιλίας"	+0.17	+0.39**	+0.22	-0.11

***:p<0.01 **:p<0.05 *:p<0.1

Πίνακας 7 Συσχετίσεις ανάμεσα στην κοινωνική αναπαράσταση των υποκειμένων για την ομοφυλοφιλία και την έμμεση επιρροή για κάθε μια από τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες.

Διαστάσεις της κοινωνικής αναπαράστασης για τους ομοφυλόφιλους	Έμμεση Επιρροή			
	Μη Ψυχολογιοποίηση		Ψυχολογιοποίηση	
	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός	Ατομικισμός	Κολεκτιβισμός
"Ομοφυλοφιλία · μια ψυχολογική διαταραχή"	+0.10	+0.17	-0.19	-0.19
"Βιολογικός αναγωγισμός"	+0.11	-0.40**	-0.20	+0.35*
"Περιβαλλοντικά αίτια της ομοφυλοφιλίας"	+0.17	+0.05	+0.35*	-0.22

***:p<0.01 **:p<0.05 *:p<0.1

Στους πίνακες 6 και 7 παρουσιάζονται οι συσχετίσεις ανάμεσα στις διαστάσεις της κοινωνικής αναπαράστασης των υποκειμένων για την ομοφυλοφιλία και την άμεση και έμμεση επιρροή και για τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες. Αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει είναι τι συμβαίνει κυρίως στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής. Αυτό που παρατηρείται, όπως φαίνεται και στον πίνακα 7, είναι πως όταν η φυσικότητα της κοινωνικής κατηγορίας ή αλλιώς όταν ο βιολογικός αναγωγισμός της ομοφυλοφιλίας γίνεται περισσότερο αντιληπτός από τα κολεκτιβιστικά υποκείμενα, τότε η έμμεση επιρροή μειώνεται όταν απουσιάζει η ψυχολογιοποίηση($r=-0.40, p<0.05$) και αυξάνεται όταν αυτή εισάγεται πειραματικά($r=+0.35, p<0.1$). Για την πειραματική συνθήκη ατομικισμός και ψυχολογιοποίηση, προέκυψε μια σημαντική θετική συσχέτιση ανάμεσα στον παράγοντα 3-περιβαλλοντικά αίτια της ομοφυλοφιλίας- και την έμμεση μειονοτική επιρροή($r=+0.35, p<0.1$) και όσο περισσότερο αντιλαμβάνονται, τα υποκείμενα, τα αίτια της ομοφυλοφιλίας ως περιβαλλοντικά(εξωτερικά) , τόσο αυξάνεται η επιρροή της μειονότητας σε έμμεσο επίπεδο.

Συζήτηση

Από τους πειραματικούς χειρισμούς που προηγήθηκαν, φαίνεται ότι η ψυχολογιοποίηση δεν αποτελεί στρατηγική αντίστασης στη διάδοση ενός μειονοτικού μηνύματος όταν ο στόχος επιρροής αποτελείται από υποκείμενα τα οποία είναι προσανατολισμένα στον ατομικισμό. Όταν ο στόχος της μειονοτικής επιρροής δέχεται την επίδραση της μεταβλητής του ατομικισμού, τότε η εμφάνιση της ψυχολογιοποίησης δε μειώνει την άμεση επιρροή αλλά και ούτε και την έμμεση επιρροή. Τα αποτελέσματα του πειράματος δείχνουν ότι η ψυχολογιοποίηση αποτελεί στρατηγική αντίστασης στις ιδέες που μια μειονότητα επιχειρεί να διαδώσει, όταν τα υποκείμενα τα οποία αποτέλεσαν το στόχο επιρροής προέρχονται από ένα κολεκτιβιστικό πλαίσιο προσανατολισμού.

Ειδικότερα, όταν τα "κολεκτιβιστικά" υποκείμενα κλήθηκαν να ψυχολογιοποιήσουν τους μειονοτικούς συγγραφείς προέκυψε μείωση της έμμεσης επιρροής. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχει η πειραματική απόδειξη, από προηγούμενες έρευνες, ότι η ψυχολογιοποίηση διαφοροποιείται σημαντικά από τις άλλες στρατηγικές αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, διότι αναιρεί από τις μειονότητες την ικανότητα τους να παράγουν το φαινόμενο της μεταστροφής· μια πρώτη όψη της μεταστροφής είναι εκείνη που εκδηλώνεται με την αυξημένη έμμεση επιρροή των μειονοτήτων σε σύγκριση με τη γενικά μικρότερη επενέργεια σε μικρότερο άμεσο επίπεδο. Η παρέμβαση της ψυχολογιοποίησης φαίνεται πως τροποποιεί την κατάσταση αυτή, όταν ο στόχος επιρροής αποτελείται από υποκείμενα ενός ατομικιστικού κουλτουραλιστικού πλαισίου. Αν η μειονότητα ασκεί λανθάνουσα επιρροή παρά το ότι είναι αντικείμενο ψυχολογιοποίησης, αυτό συμβαίνει γιατί ο στόχος επιρροής αποτελείται από υποκείμενα, τα οποία είχαν δεχθεί την επίδραση του ατομικισμού. Στο επίπεδο της άμεσης επιρροής δεν προέκυψε σημαντική αλληλεπίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών ψυχολογιοποίηση-κολεκτιβισμός, ωστόσο η μειονοτική επιρροή δε μειώθηκε όταν τα κολεκτιβιστικά αλλά και τα ατομικιστικά υποκείμενα κλήθηκαν να ψυχολογιοποιήσουν τους συντάκτες του μειονοτικού κειμένου. Συμπερασματικά, φαίνεται ότι η ψυχολογιοποίηση δεν προτάσσει μια αντίσταση στην επιρροή των ενεργών μειονοτήτων και στην αλλαγή που συχνά επιθυμούν να επιβάλλουν όταν τα υποκείμενα τα οποία

αποτελούν το στόχο επιρροής εντάσσονται σε ένα ατομικιστικό πλαίσιο. Το αποτέλεσμα αυτό φαίνεται να υποδηλώνεται και από το πείραμα του Παπαστάμου (1989), στο οποίο επιβεβαιώνεται ότι η ατομική ψυχολογία εκτρέπει κατά κάποιο τρόπο την ψυχολογιοποίηση από την ουσιαστική λειτουργία της. Αντίθετα όταν ο στόχος επιρροής είναι υποκείμενα προσανατολισμένα σε μια κολεκτιβιστική κατεύθυνση, η ψυχολογιοποίηση επιδρά στην αλλαγή γνώμης των υποκειμένων αυτών, μειώνοντας την αποδοχή των μειονοτικών ιδεών, στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής αλλά όχι σε επίπεδο άμεσης επιρροής όπου αντίθετα η ψυχολογιοποίηση παρουσιάζεται να αυξάνει την πρόσληψη των μειονοτικών απόψεων.

Επίσης, από τη θεωρία του ουσιοκρατισμού και τα πειραματικά ευρήματα των κοινωνικών ψυχολόγων για την ουσιοποίηση των κοινωνικών κατηγοριών, είναι γνωστό ότι η φυσικοποίηση ή αλλιώς η βιολογική αιτιοκρατία μιας κατηγορίας, προσδίδει ανωτερότητα στην κοινωνική ομάδα, ενώ η εμπραγμάτωση ευθύνεται για την κατωτερότητα που προσδίδεται στην κοινωνική ομάδα και επομένως στο στιγματισμό της (Haslam, 2002). Τα πειραματικά ευρήματα της έρευνας που παρουσιάστηκε, έδειξαν ότι η δράση της εμπραγμάτωσης ή διαφορετικά της κοινωνικής αιτιοκρατίας της κατηγορίας-ομοφυλόφιλοι, αποδυναμώθηκε όταν εισήχθη η ψυχολογιοποίηση στα ατομικιστικά υποκείμενα, ενώ αντίθετα η ανωτερότητα της φυσικοποίησης δεν επηρεάστηκε ούτε από το κολεκτιβιστικό πλαίσιο των υποκειμένων αλλά ούτε και από την εισαγωγή της ψυχολογιοποίησης και η μειονοτική επιρροή κατάφερε να μεταδώσει τις έμμεσες προτάσεις της. Συγκεκριμένα, στη συνθήκη κολεκτιβισμού – ψυχολογιοποίησης, παρουσιάστηκε θετική συσχέτιση ανάμεσα στην έμμεση επιρροή και την βιολογική αιτιοκρατία των ομοφυλόφιλων, ενώ όταν απουσίαζε η ψυχολογιοποίηση η συσχέτιση αν και στατιστικώς σημαντική, ήταν αρνητική. Υπήρξε επίσης, η σημαντική θετική συσχέτιση ανάμεσα στην κοινωνική αιτιοκρατία της ομοφυλοφιλίας και την άμεση επιρροή, στη συνθήκη κολεκτιβισμός-μη ψυχολογιοποίηση, αλλά όταν εισήχθη πειραματικά η ψυχολογιοποίηση τα κολεκτιβιστικά υποκείμενα φαίνεται να επηρεάζονται αρνητικά από τις μειονοτικές ιδέες, όταν απέδιδαν την ομοφυλοφιλία σε κοινωνικά αίτια, ωστόσο η συσχέτιση δεν υπήρξε στατιστικώς σημαντική. Τέλος, σημαντική θετική συσχέτιση υπήρξε ανάμεσα στην κοινωνική αιτιοκρατία της ομοφυλοφιλίας και την έμμεση επιρροή, στη συνθήκη ατομικισμός – ψυχολογιοποίηση. Σύμφωνα με τα πειραματικά ευρήματα του Peter Hegarty (2002), η κοινωνιοψυχολογική αιτιοκρατία των

ομοφυλόφιλων συμβάλλει στην κοινωνική υποτίμηση της κοινωνικής αυτής κατηγορίας. Η αρνητική αυτή δράση της κοινωνιοψυχολογικής αιτιοκρατίας αποδυναμώθηκε όταν τα ατομικιστικά υποκείμενα κλήθηκαν να ψυχολογιοποιήσουν τη μειονοτική πηγή επιρροής.

Σε ότι αφορά στις αναλύσεις διακύμανσης των ανεξάρτητων μεταβλητών ατομικισμός-κολεκτιβισμός, ψυχολογιοποίηση-μη ψυχολογιοποίηση, κοντινά-μακρινά υποκείμενα παρουσιάστηκε μια σημαντική μείωση της αποδοχής των μειονοτικών απόψεων, στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής, όταν τα κοντινά υποκείμενα κλήθηκαν να ψυχολογιοποιήσουν τη μειονοτική πηγή. Στο επίπεδο της άμεσης επιρροής τόσο τα κοντινά όσο και τα μακρινά υποκείμενα και όταν εισάγεται πειραματικά η ψυχολογιοποίηση αλλά και όταν απουσιάζει, παρουσιάζεται αυξημένη αποδοχή των άμεσων μειονοτικών προτάσεων. Γνωρίζουμε ότι τα μακρινά υποκείμενα έχουν την τάση να συμορφώνονται με το μειονοτικό μήνυμα και τα κοντινά να απομακρύνονται όταν η ψυχολογιοποίηση εισάγεται πειραματικά και αυτό παρατηρείται κυρίως στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής (Παπαστάμου, 1989).

Στο πείραμα που παρουσιάστηκε, χειριστήκαμε τη μεταβλητή που αναφέρεται στο ατομικιστικό ή κολεκτιβιστικό πλαίσιο κουλτούρας των υποκειμένων που αποτελούν το στόχο επιρροής και όχι τη μεταβλητή που αφορά στις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ψυχολογίας, όπως έγινε στο πείραμα του Παπαστάμου(1989).Τα πειραματικά αυτά ευρήματα δίνουν το έναυσμα ώστε να ερευνηθεί η επιρροή της ψυχολογιοποίησης και η αλληλεπίδρασή της με κουλτούρες και πολιτισμικά δίκτυα που δίνουν έμφαση στην ατομικότητα, τη διαφορετικότητα και την καινοτομία, και να διαπιστωθεί τελικά ο τρόπος αλλαγής και εισαγωγής νέων ιδεών σε κοινωνίες περισσότερο κολεκτιβιστικές και ίσως θα λέγαμε και περισσότερο συντηρητικές. Με άλλα λόγια, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι ανάλογα με την κουλτούρα στην οποία ανήκουν τα υποκείμενα, (πχ, κολεκτιβισμός-ατομικισμός), η ψυχολογιοποίηση, ως μια μορφή της ουσιοποίησης, θα αποτελέσει ή όχι μια στρατηγική αντίστασης στην αλλαγή. Φαίνεται ότι όταν τα υποκείμενα προέρχονται από ένα ατομικιστικό πλαίσιο κουλτούρας τότε παρ' όλη την ενεργοποίηση μιας ψυχολογίζουσας πρόσληψης της μειονοτικής πηγής αναδεικνύεται ο εναλλακτικός χαρακτήρας της μειονότητας, η ανεξαρτησία της αλλά και η προοδευτικότητά της και η ψυχολογιοποίηση, επιτρέπει την επικύρωση μιας γνωστικής διάστασης της μειονότητας και τελικά συνεισφέρει στην δημιουργία μιας εικόνας της μειονότητας που της επιτρέπει να διαδίδει το μήνυμά της.

Αναφορές-Βιβλιογραφία

- Beauvois, J-L. (2005). Normativeness and Individualism. *European Journal of Social Psychology*, 35, 123-146.
- Beauvois, J-L. (2003). Judgment norms, social utility, and individualism. In N.Dubois (Ed), *A sociocognitive approach to social norms*. London: Routledge.
- Beauvois, J-L., & Dubois, N. (1988). The norm of internality in the explanation of psychological events. *European Journal of Social Psychology*, 18, 299-316.
- Doise, W. (1989). Constructivism in Social Psychology. *European Journal of Social Psychology*, 19, 389-405.
- Dubois, N. (2000). Self-presentation strategies and social judgments. Desirability and social utility of causal explanations. *Swiss Journal of Psychology*, 59, 170-182.
- Dubois, N. (2003). *A sociocognitive approach to social norms*. London: Routledge
- Fiske, A. P. (2002). Using individualism and collectivism to compare cultures-A critique of the validity and measurement of the constructs: Comment on Oyserman, Coon and Kimmelmeier (2002). *Psychological Bulletin*, 128, 78-88
- Fiske, A.P. (2002)., Kitayma, S., Markus,H. R.,&Nisbett,R. E. (1998). The cultural matrix of social psychology. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of social Psychology* (Vol. 2, pp. 915-981). New York: McGraw-Hill.
- Fiske S.T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. *The handbook of social psychology*, 357-411.
- Haslam N., Louis Rothschild and Donald Ernst. (2002)*British journal of social psychology*, 41, 87-100.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences*. Beverly Hills, CA: Sage
- Hegarty P. (2002). *Appl. Soc. Psychology*. 12, 153-166.
- Jellison, J.M., & Green. (1981). A self-presentation approach to the fundamental attribution error: The norm of internality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 643-649.
- Kitayama, S. (2002). Culture and basic psychological processes-Toward a system view of culture: Comment on Oyserman, Coon and Kimmelmeier (2002). *Psychological Bulletin*, 128, 89-96.

- Μαντόγλου, Α. (1995). Εισαγωγή στο *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις*, 13-26.
- Miller, J.G. (1984). Culture and the development of everyday social explanation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 961-978.
- Moscovici, S. (1976). *Social influence and Social change*. London academic press.
- Moscovici, S. (1985). *Innovation and minority influence*. Cambridge university press.
- Mugny, G. (1982). *The power of minorities*. Londres academic press.
- Mugny, G. and Papastamou S.(1980). When rigidity does not fail, individualization and psychologization as resistances to the diffusion of minority innovations. *European Journal of Social Psychology*, 10, 43-61.
- Osgood, C.E., Suci, G.J., & Tannenbaum, P.H. (1957). *The measurement of meaning*. Urbana, IL: University of Illinois Press.
- Παπαστάμου, Σ., Μιούνι, Γκ.(1983). *Μειονότητες και Εξουσία*, Αθήνα, Αλέτρι.
- Παπαστάμου, Σ., Μιούνι, Γκ.(1989). *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*, Αθήνα, Οδυσσεάς.
- Παπαστάμου, Σ.(1989). *Η κοινωνική Επιρροή*, Αθήνα, Οδυσσεάς.
- Παπαστάμου, Σ.(1989). *Η ψυχολογιοποίηση*, Αθήνα, Οδυσσεάς
- Παπαστάμου, Σ., Πρόλογος στο Παπαστάμου Σ., Μαντόγλου Α., *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις*, Αθήνα, Οδυσσεάς.
- Tajfel, H., (1981). *Human groups and social categories*. Cambridge University Press.
- Triandis, H. C.(1995).*Individualism and collectivism*. Boulder, CO : Westview
- Χρυσόχου, Ξ. (2005). *Πολυτισμικοί Πραγματικότητες-Οι κοινωνιοψυχολογικοί προσδιορισμοί της πολιτισμικής πολλαπλότητας*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

ΤΟ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

Πρώτα, η Ολλανδία, μετά η Ισπανία και η Μεγάλη Βρετανία και πρόσφατα η Ν. Αφρική, νομιμοποίησαν τη συμβίωση ατόμων του ίδιου φύλου. Αλλά και στην Ελλάδα φαίνεται πως κάτι αρχίζει να κινείται. Εξάλλου το Σύνταγμα δίνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του καθενός και επομένως η απαγόρευση του γάμου των ατόμων του ίδιου φύλου, θα αύξανε τον κοινωνικό έλεγχο και θα περιόριζε θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα

Ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα επιβάλλει και στην Ελλάδα να ψηφιστεί ο νόμος-συμβόλαιο συμβίωσης- που θα αναγνωρίζει και σε άτομα του ίδιου φύλου τα ανάλογα δικαιώματα, που απολαμβάνουν τα έγγαμα ετερόφυλα ζευγάρια όσον αφορά περιουσιακά, κληρονομικά, συνταξιοδοτικά, και άλλα θέματα. Η ελληνική κοινωνία οφείλει να προστατεύει την ισονομία και να περιορίζει την κοινωνική ανισότητα.

Δεν πρέπει να υπάρχει καμία κοινωνική διάκριση και ο κάθε άνθρωπος πρέπει να μπορεί να προσδιορίζει τον εαυτό του. Η ελευθερία του ατόμου επιτάσσει το δικό του προσωπικό και ατομικό προσδιορισμό και επομένως πρέπει να γίνουν θεσμικές αλλαγές, ώστε εφόσον δύο άνθρωποι θέλουν να συμβιώσουν να μπορούν να το κάνουν. Αντίθετα, η απαγόρευση του γάμου των ομοφυλόφιλων αποτελεί προσπάθεια κατάπαυσης των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Είμαστε πια μια κοινωνία που μπορεί και που θα πρέπει να αποδεχτεί τη διαφορετικότητα. Δε γίνεται να επιμένουμε μόνο σε αυτό που θέλει η πλειοψηφία. Στη σημερινή κοινωνία θα πρέπει τα δικαιώματα της μειοψηφίας να κατοχυρώνονται, γεγονός που οδηγεί στη συρρίκνωση κάθε διάθεσης ρατσισμού και κοινωνικής διάκρισης και επομένως η θεσμοθέτηση του γάμου ατόμων του ίδιου φύλου θα οδηγήσει στην αποφυγή κοινωνικών στιγμάτων καθώς και επεισοδίων βίας.

